

İLKÖĞRETİM OKULU VE LİSE ÖĞRETMENLERİNİN SİGARA İÇME ALIŞKANLIKLARI

Yrd. Doç. Dr. Necdet KONAN*

Özet

Bu araştırma, öğretmenlerin sigara içme alışkanlıklarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Malatya ili merkez ilçedeki ilköğretim okulu ve liselerde görev yapan öğretmenler, örneklemini ise veri toplama aracını yanıtlamaya gönüllü olan 917 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen, 5 sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formu ve 22 sorudan oluşan “Öğretmenlerin Sigara Alışkanlıklarını Belirleme Anketi” aracılığı ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde yüzde, frekans ve İki Değişken İçin Kay-Kare Testinden yararlanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, ilköğretim okulu ve liselerde görev yapan öğretmenlerin % 52.1’inin sigarayı hiç içmediği, % 20.5’inin sigarayı bıraktığı, % 27.4’ünün ise sigara içtiği, sigara içen öğretmenlerin yarıya yakınının (% 44.2) sigara içmeye 18 yaş ve altında başladığı belirlenmiştir. Sigara içilecek yerleri sınırlandıran yasal düzenlemeye öğretmenlerin % 62.8’i tamamen, % 13.5’i büyük oranda, % 13.4’ü kısmen, % 2.1’i az düzeyde katıldıklarını belirtirken, % 8.2’si ise kesinlikle katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Sigara içme, sigara içme alışkanlığı, ilköğretim okulu öğretmenleri, lise öğretmenleri.

PRIMARY AND HIGH SCHOOL TEACHERS’ SMOKING HABITS

Abstract

This research was done to determine the opinions of teachers related to their smoking habits. The population of the research consists of teachers working at primary and high schools in Malatya provincial centre, and the sample consists of 917 teachers voluntarily filling the data collecting tool. The data were collected using 5-item “Personal Information Form”, and 22-item “Teachers’ Smoking Habits Questionnaire” developed by the researcher. Percentage, frequency and Chi-Square for two variables were used to analyze the data. As a result of analysis, it was determined that 52.1 % of teachers in primary and high schools never smoked, 20.5% quit smoking, 27.4 % smoked; nearly half of smokers (44.2%) said they started smoking habit at 18 and younger. 62.8 % of teachers strongly, 13.5 % mostly, 13.4 % somewhat agree, while 2.1 % mostly disagree with Public Health Cigarette Smoking Act.

Keywords: Smoking, Smoking Habit, Primary School Teachers, High School Teachers.

* İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, necdet.konan@inonu.edu.tr

1. GİRİŞ

Okullar, en yakın çevresinden başlayarak evrensel düzeye kadar etkiler yaratabilen sistemlerdir. Bu etkinin yönü karşılıklı olmakla beraber, yoğunluğu ve etki gücü açısından bakıldığında okulun daha belirleyici olduğu söylenebilir. Okul, daha çok yakın çevresinden aldığı girdiyi, insan ögesinin başat olduğu bir süreçten geçirerek nitelikli çıktılar olarak mezun etmeyi öngörür. Okullarda, okulun çıktısının niteliğini belirleyen en etkili öge hiç kuşkusuz öğretmenlerdir. Öğretmenler bunu, sadece klasik anlamdaki bilgi aktarıcılığı yoluyla yerine getiremezler. Aynı zamanda öğrencilerine, meslektaşlarına ve topluma örnek olacak tutum ve davranışlarıyla oluşturacakları rol modeli olmayla gerçekleştirirler.

Bu rollerinden birini sigara içme alışkanlıklarıyla da göstermeleri beklenebilir. Burt ve Peterson'un (1998) yapmış oldukları çalışmada, sigara içenlerin %71'inin sigaraya 18 yaş veya altında başladığı saptanmıştır. Sigaraya başlama yaşının ilköğretim ve lise çağlarında yoğunlaştığı düşünülecek olunursa, bu okullarda görev yapan öğretmenlerin bu açıdan sorumlulukları olabileceği de göz ardı edilemez. Öğretmenlerin sigara kullanma düzeyinin yüksek olduğu okullarda öğrencilerin sigara kullanma düzeyinin yüksek olduğu (Murray, Kiryluk & Swan, 1984) bulgusu, bu sorumluluğu ve beklentiye güçlendirmektedir.

Sigara kullanma alışkanlığı insanlık için sağlıktan, ekonomiye ve çevreye kadar birçok açıdan önemli bir risk kaynağıdır.

Dünyanın bir numaralı ölüm nedeni olan ve her yıl 5 milyondan fazla kişinin ölümüne yol açan (TÜİK, 2010: III) sigara içme, sağlığın bozulması ve erken ölüm nedenleri arasında, önlenemez, en önemli etmendir (Griesbach, Inchley & Currie, 2002). Her gün 14 bin kişi, her 8 saniyede bir kişi sigaraya bağlı nedenlerle hayatını kaybetmektedir (Mathers & Loncar, 2006; Bilir, 2008: III). Sigara, kullanıcılarının yaklaşık 15 yıl daha erken ölmesine neden olmaktadır (Peto, et al., 1996; U.S. Department of Health and Human Services, 2004).

Günümüzdeki sigara içme kalıpları devam ettiği takdirde, 2020 yılında dünyada her yıl yaklaşık 10 milyon kişinin sigara yüzünden öleceği ve bunlardan 7 milyonunun gelişmekte olan ülkelerde meydana geleceği öngörülmektedir (TÜİK, 2010: III). Dünyada şu anda 1 milyar 250 milyon kişinin sigara içtiği ve bunların yarısının bu alışkanlıkları yüzünden öleceği belirtilmektedir. İnsanların sigara içme alışkanlığının bugünkü düzeyde sürmesi halinde, tütünden bu yüzyıl içinde ölenlerin

sayısının geçen yüzyılda ölenlerin 10 katına çıkararak 1 milyarı bulacağı öngörülmektedir (Tütün bu yüzyıl, 2006). Türkiye’de ise sigaraya bağlı hastalıklar nedeniyle her yıl yaklaşık 100.000 kişi ölmektedir (Arısoy, 2003: 293). Bu sayının 2030 yılında 240 bin kişiye yükseleceği tahmin edilmektedir (Ulusal Tütün Kontrol Programı, 2006).

Bununla beraber, tütün kullanımı, ücret kaybına, azalan verimliliğe ve sağlık giderlerinin artmasına yol açarak ailelere ve ülkelere önemli ekonomik zarar vermektedir (Ergüder, 2010: 81). Türkiye’de, sigaranın yol açtığı sağlık, işgücü ve benzeri nedenlerle yılda yaklaşık 2,72 milyar dolar ekonomik kayıp olmaktadır (Aslan, 2005: 20). Bu rakama sigaraya harcanan yaklaşık yıllık 15 milyar Dolarlık miktar dahil değildir (Ulusal Tütün Kontrol Programı, 2006). Türkiye, 2007 bütçesinde Çevre Bakanlığı’na 1, Sağlık Bakanlığı’na 6.5, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na 16 ve Milli Eğitim Bakanlığı’na 21 milyar YTL kaynak ayırabilirken, aynı yıl 25 milyar YTL’yi tütün endüstrisine sigara satın almak için aktarmıştır (Elbek, 2010: 53).

Ayrıca, Türkiye’de kentlerde çıkan yangınların % 45’ine, orman yangınlarının ise % 50’sine sigara neden olmaktadır. Sigaranın ormana ve ağaca verdiği zarar bununla da kalmamaktadır. Her 3.000 paket sigaranın yanan kâğıdı ve paketi için 1 ağaç kullanılmaktadır. İçilen sigaralar nedeniyle Türkiye’de her yıl 2 milyon ağaç yok olmaktadır (Alkoçlar, 2012). Bütün bu veriler, sigaranın birey ve toplum yaşamındaki yerini göz ardı etmenin pek de akıllıca olmayacağını açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu nedenle, özellikle gelişmiş ülkelerin sigaraya karşı duyarlılıkları ve mücadeleleri gittikçe artmaktadır. Bu amaçla öncelikle sigara kullanımının yaygınlığına ilişkin var olan durum belirlenmekte daha sonra ise topyekûn mücadeleye girişilmektedir.

2008 yılı Kasım ayında Türkiye genelinde gerçekleştirilen Küresel Yetişkin Tütün Araştırması sonuçlarına göre, Türkiye’de 15 ve daha yukarı yaştaki bireylerin %31,2’si tütün kullanmaktadır. Tütün kullanma durumu cinsiyet ayrımında incelendiğinde, her gün tütün kullanan bireyler için oran erkeklerde %43,8 iken, kadınlarda %11,6’dır. Tütün kullanımı kadınlara oranla erkeklerde daha yaygındır. Cinsiyetler arası farklılığa hiç tütün kullanmayanlar açısından baktığımızda, erkeklerin %30’u, kadınların ise %74,8’i hiç tütün kullanmadıklarını belirtmişlerdir (TÜİK, 2010: 1-2). Bunun yanı sıra, anket tarihinde, her gün tütün kullanan bireylerin %17,4’ü ilk kez her gün tütün kullanmaya 18-19 yaşında başladığını beyan ederken, %21’i 15 yaşından daha küçük ve %32,9’u ise 15-17 yaş arasında ilk kez her gün tütün mamulü kullandığını bildirmiştir (TÜİK, 2010: 11). Bu sonuçlar, her gün tütün kullanan

bireylerin %53,9'unun, ilk kez her gün tütün mamulü kullanmaya 17 yaşından önce başladığını göstermektedir.

Bu yaş, ilköğretim okulu ve lise öğrenimine de denk gelmektedir. Bu evrede, öğrenciler için en önemli rol modellerden biri öğretmenlerdir. Böylesi bir rol modelinin sigara kullanmaya ilişkin tutumunun, öğrencilerin sigaraya karşı tutumunu etkileyebileceği göz ardı edilemez. Herken, Özkan, Çilli, Telcioğlu ve Kucur (2000) tarafından yapılan araştırmada, sigaraya başlamanın önlenmesi ve bırakılmasında gençlerin örnek aldıkları kişilerin, özendirici tarzda sigara kullanmalarının etkili olduğu belirlenmiştir. Gençlerin örnek aldığı kişilerden biri de öğretmenlerdir.

Bu temel gerekçe ışığında gerçekleştirilen araştırma ile ilköğretim okulu ve liselerde görev yapan öğretmenlerin sigara kullanma alışkanlıklarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ayrıca cinsiyet, branş, öğretmenlik mesleğindeki toplam hizmet süresi (kıdem), okul düzeyi ve sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye onay değişkenlerinin, öğretmenlerin sigara içme durumu ile sigaraya bağımlılık düzeyi üzerinde farklılık yaratıp yaratmadığının belirlenmesi de öngörülmüştür.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenlerin sigara içme durumları cinsiyet, branş, kıdem, okul düzeyi ve sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye onaya göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. Sigara içmeyen öğretmenlerin sigara içmemesinin nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?

3. Sigara içmeyi bırakan öğretmenlerin sigara bırakma süresi, sigara içmeyi bırakma nedenleri, sigara içmeyi bırakma biçimlerine ilişkin görüşleri nelerdir?

4. Sigara içen öğretmenlerin sigara içmeye kaç yaşında başladığı, kaç yıldır sigara içtiği, sigaraya başlamalarına etkili olan en önemli etmenin ne olduğu, sigara içme ve içmeyi bırakmalarındaki en önemli nedenin ne olduğuna ilişkin görüşleri nelerdir?

5. Sigara içen öğretmenlerin genellikle hangi durumlarda sigara içtiği, daha önce kaç kez sigara içmeyi bırakmayı denediği, sigara içmeyi bırakmayı denediyse tekrar başlamasının en önemli nedeni, sigara içmeye devam etmeyi düşünüp düşünmediği, sigara içmeyi bırakmak istiyorsa bunun en önemli nedeni, sigara içmenin sağlığı üzerindeki olası zararlı

etkilerinin kendisini düşündürüp düşündürmediğine ilişkin görüşleri nelerdir?

6. Sigara içen öğretmenlerin sigara bağımlılık düzeyi, cinsiyet, brans, kıdem, okul düzeyi ve sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye ilişkin görüşlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

İlköğretim okulu ve liselerde görev yapan öğretmenlerin sigara kullanma alışkanlıklarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesini amaçlayan bu çalışma, tarama modelinde betimsel bir araştırmadır.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2011-12 öğretim yılında Malatya ili Merkez ilçedeki ilköğretim okullarında görev yapan 3.285 ve liselerde görev yapan 1.285 olmak üzere toplam 4.570 öğretmen oluşturmaktadır.

Evrenden oranlı küme örnekleme yöntemi ile seçilen, veri toplama aracını yanıtlamaya gönüllü olan ve bunu yönergeye uygun biçimde ve eksiksiz olarak yanıtlayan 917 öğretmen ise araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmaya dahil edilen öğretmenlerin % 40'ı kadın, % 60'ı erkektir. % 28.9'u Sınıf Öğretmenliği, % 23.6'sı Matematik ve Fen Bilimleri, % 32.7'si Sosyal Bilimler, % 3.3'ü Güzel Sanatlar, % 8'i Yabancı Dil, % 3.6'sı Beden Eğitimi branşındadır. Öğretmenlik mesleğindeki toplam hizmet süresi (kıdem) açısından % 42.2'si 10 yıl ve altı, % 40.1'i 11-20 yıl, % 17.7'si 21 yıl ve üzeri kıdeme sahiptir. Katılımcıların % 53.9'u ilköğretim okullarında, % 46.1'i liselerde öğretmen olarak görev yapmaktadır.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen, iki bölümden oluşan anket aracılığı ile elde edilmiştir. Öğretmenler hakkında demografik bilgileri elde etmek ve öğretmenlerin sigara içmeye ilişkin görüşlerini belirlemek amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilen Anketin birinci bölümü olan Kişisel Bilgi Formu, öğretmenin cinsiyet, brans, kıdem, okul düzeyi ve sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan beş sorudan oluşmaktadır. Öğretmenlerin Sigara Alışkanlıklarını Belirleme Anketi veri toplama aracının ikinci bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde sigara içenlere, sigara içmeyi bırakanlara ve hiç sigara içmemiş olanlara

yönelik olarak, alanyazından yararlanarak hazırlanan toplam 22 soru bulunmaktadır. Bu sorular içerisinde, sigara içen öğretmenlerin bağımlılık düzeylerini ölçmek amacıyla, Fagerstrom, Heatherton ve Kozlowski (1990) tarafından geliştirilen ve Uysal vd. (2004) tarafından Türkçeye uyarlanan Fagerstrom Nikotin Bağımlılık Testine ait 6 soru da yer almaktadır.

2.3. Verilerin Analizi

İlköğretim okulu ve liselerde görev yapan öğretmenlerin sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye onay, cinsiyet, branş, öğretmenlik mesleğindeki toplam hizmet süresi (kıdem) ve okul düzeyi değişkenlerinin, öğretmenlerin sigara içme durumu ile sigaraya bağımlılık düzeyi üzerinde farklılık yaratıp yaratmadığını belirlemek amacıyla, elde edilen verilerin analizinde yüzde, frekans ve İki Değişken İçin Kay-Kare Testinden (Chi-Square Test x^2) yararlanılmıştır. “İki Değişken İçin Kay-Kare Testi (Chi-Square Test x^2)” iki sınıflamalı (kategorik) değişken arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için kullanılmaktadır. Analiz, biri sınıflamalı, diğer sıralamalı olan iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını test etmek için de kullanılır (Büyüköztürk, 2010, s. 148).

3. BULGULAR

İlköğretim okulu ve liselerde görev yapan öğretmenlerin sigara kullanma alışkanlıklarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi; sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye onay (yasaya onay), cinsiyet, branş, öğretmenlik mesleğindeki toplam hizmet süresi (kıdem) ve okul düzeyi değişkenlerinin, öğretmenlerin sigara içme durumu ile sigaraya bağımlılık düzeyi üzerinde farklılık yaratıp yaratmadığının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir. Bulgular, alt amaçlara yanıt olacak biçimde sıralanarak sunulmuştur.

1. Öğretmenlerin sigara içme durumları cinsiyet, branş, kıdem, okul düzeyi ve yasaya onaya göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Bu soruyu yanıtlamak amacıyla elde edilen verilerin, analiz sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Cinsiyet, Branş, Kıdem, Okul Düzeyi ve Yasaya Onaya Göre Sigara İçme Durumu

Değişkenler	Sigara İçmeyenler		Sigarayı Bırakanlar		Sigara İçenler		Toplam		χ^2	p	
	N	%	N	%	N	%	N	%			
Cinsiyet	Kadın	252	68.7	49	13.4	66	18.0	367	100.0	67.06	.000*
	Erkek	226	41.1	139	25.3	185	33.6	550	100.0		
Branş	Sınıf Öğretmenl.	130	49.1	66	24.9	69	26.0	265	100.0	17.74	.059
	Mat. ve Fen Bil.	123	56.9	37	17.1	56	25.9	216	100.0		
	Sosyal Bilimler	152	50.7	60	20.0	88	29.3	300	100.0		
	Güzel Sanatlar	12	40.0	4	13.3	14	46.7	30	100.0		
	Yabancı Dil	42	57.5	11	15.1	20	27.4	73	100.0		
	Beden Eğitimi	19	57.6	10	30.3	4	12.1	33	100.0		
Kıdem	10 yıl ve altı	243	62.8	53	13.7	91	23.5	387	100.0	38.56	.000*
	11-20 yıl arası	170	46.2	84	22.8	114	31.0	368	100.0		
	21 yıl ve üzeri	65	40.1	51	31.5	46	28.4	162	100.0		
Okul Düzeyi	İlköğretim	265	53.6	99	20.0	130	26.3	494	100.0	1.02	.600
	Lise	213	50.4	89	21.0	121	28.6	423	100.0		
Yasaya onay	T. katılıyorum	391	67.9	126	21.9	59	10.2	576	100.0	3.07	.000*
	B.O. katılıyorum	51	41.1	34	27.4	39	31.5	124	100.0		
	K. katılıyorum	22	17.9	20	16.3	81	65.9	123	100.0		
	A. katılıyorum	4	21.1	2	10.5	13	68.4	19	100.0		
	K. katılmıyorum	10	13.3	6	8.0	59	78.7	75	100.0		
Toplam		478	52.1	188	20.5	251	27.4	917	100.0		

Tablo 1’de öğretmenlerin % 52.1’inin sigara içmediği, % 20.5’inin sigarayı bıraktığı, % 27.4’ünün sigara içtiği görülmektedir. Kadın öğretmenlerin % 68.7 oranla, erkek öğretmenlerin sigara içmeme oranından yüksek olduğu (% 41.1) dikkati çekmektedir. Erkek öğretmenlerin % 33.6 oranla kadın öğretmenlerden (% 18) daha fazla sigara içtiği belirlenmiştir. Sigarayı bırakan öğretmenler cinsiyet açısından incelendiğinde bu oranın erkek öğretmenlerde (% 25.3) kadın öğretmenlerden (% 13.4) daha fazla olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin cinsiyeti ile sigara içme durumuna ilişkin gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur [$\chi^2 (2)=67.06, p<.001$]. Farklı bir ifadeyle, öğretmenlerin cinsiyeti ile sigara içme durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Öğretmenlerin branşı ile göre sigara içme durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir [$\chi^2 (10)=17.74, p>.05$]

Tablo 1 incelendiğinde, 10 yıl ve altı kıdeme sahip öğretmenlerin en az sigara içen grup olduğu (% 23.5) görülmektedir. 10 yıl ve altı kıdeme sahip olan öğretmenlerin sigara içmeme durumu % 62.8 oranla

11-20 yıl arası kıdeme sahip öğretmenlerden (% 46.2) ve 21 yıl-üzeri kıdeme sahip olan öğretmenlerden (% 40.1) yüksektir. Öğretmenlerin kıdemi ile sigara içme durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır [$\chi^2(4)=38.56, p<.001$].

İlköğretim ve lise düzeyinde öğretmenlik yapan öğretmenlerin sigara içme durumları karşılaştırıldığında oranların birbirine yakın olduğu gözlenmektedir. Okul düzeyi ile sigara içme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır [$\chi^2(2)=1.02, p>.05$].

Sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye onaya ilişkin görüşlere bakıldığında, sigara içmeyen öğretmenlerin % 67.9'u bu yasal düzenlemeye tamamen katıldıklarını belirtirken, bu oran sigarayı bırakanlarda % 21.9, sigara içenlerde ise % 10.2'ye düşmüştür. Bu sonuca paralel olarak, sigara içmeyen öğretmenlerin % 13.3'ü bu yasal düzenlemeye kesinlikle katılmadıklarını belirtirken, bu oran sigarayı bırakanlarda % 8.0, sigara içenlerde ise % 78.7'ye kadar yükselmiştir. Yasaya onay ile sigara içme durumu arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır [$\chi^2(8)=3.07, p<.001$].

2. Sigara içmeyen öğretmenlerin sigara içmemesinin nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
Bu soruyu yanıtlamak amacıyla elde edilen veriler, Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. *Sigara İçmeyen Öğretmenlerin Sigara İçmemesinin En Önemli Nedeni*

Sigara içmeme nedenleri	N	%
Sağlığa zararlı olduğundan	482	72.4
Kokusunu ve tadını sevmiyorum	122	18.3
Ailem ve büyüklerimin uyarısı ile	25	3.8
Diğer	37	5.6

Sigara içmeyen öğretmenler, sigara içmemelerinin en önemli nedeni olarak, sigaranın sağlığa zararlı olmasını göstermişlerdir. Sigara içmeyen öğretmenlerin % 72.4'ü kadar büyük bir oranı, bu nedeni, sigara içmemelerinin en önemli nedeni olarak belirtirken, %18.3'ü ise sigara içmemelerinin en önemli nedeni olarak, kokusunu ve tadını sevmemeyi göstermişlerdir. Ailem ve büyüklerimin uyarısı ile diyenlerin oranı ise % 3.8'dir.

Bu bulgular, sigara içmeyen öğretmenlerin, sigaranın sağlık üzerindeki olumsuz sonuçlarını bildikleri ve buna daha duyarlı oldukları biçiminde değerlendirilebilir.

3. Sigara içmeyi bırakan öğretmenlerin sigara bırakma süresi, sigara içmeyi bırakma nedenleri, sigara içmeyi bırakma biçimlerine ilişkin görüşleri nelerdir?

Bu soruyu yanıtlamak amacıyla elde edilen veriler, Tablo 3, Tablo 4 ve Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 3. *Sigara İçmeyi Bırakan Öğretmenlerin Sigara Bırakma Süresi*

Sigara bırakma süresi	N	%
1 yıldan az (Bırakmayı deneyenler)	33	17.6
1-5 yıl arası (Bırakmada kararlı olanlar)	73	38.8
5 yıldan çok (Bırakanlar)	82	43.6

Tablo 3 incelendiğinde, sigara içmeyi bırakan öğretmenlerin % 43.6’sını 5 yıldan daha fazla süredir sigarayı bıraktığı, % 38.8’inin sigarayı bırakma süresinin 1-5 yıl arasında olduğu, % 17.6’sının da 1 yıldan az süredir sigarayı bıraktığı görülmektedir.

Bu durum, sigara içmeyi bıraktığını belirten öğretmenlerin % 43.6’sının sigarayı bırakanlar, % 38.8’inin sigarayı bırakmada kararlı olanlar, % 17.6’sının ise sigarayı bırakmayı deneyenler olarak nitelendirilen gruplar içerisinde yer aldığını göstermektedir.

Öğretmenlerin sigarayı bırakma süresi açısından 5 yıldan daha fazla bir süredir sigara içmemesi sevindirici bir sonuçtur. Elde edilen bu sonuç, araştırma kapsamındaki öğretmenlerden, sigara içmeyi bıraktığını belirten öğretmenlerin, sigarayı bırakma konusunda kararlı olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 4. *Sigara İçmeyi Bırakan Öğretmenlerin Sigara İçmeyi Bırakmalarının En Önemli Nedeni*

Sigara içmeyi bırakma nedenleri	N	%
İleride sağlığımı olumsuz etkileyeceğini bildiğim için	81	43.1
Sağlık sorunum olduğu için	51	27.1
Zararlı olduğu için	24	12.8
Doktor tavsiye ettiği için	9	4.8
Aile ve çevre baskısından	8	4.3
Parasal sorunlarım olduğu için	3	1.6
Zevk alamamadan	5	2.7
Kötü koktuğu için	2	1.1
Suçluluk duygusundan	1	0.5
Diğer	4	2.1

Sigara içmeyi bırakan öğretmenlerin % 43.1'i ileride sağlığını olumsuz yönde etkileyeceğini bilmesini; % 27.1'i sağlık sorunu olmasını; % 12.8'i de zararlı olmasını sigarayı bırakmadaki en önemli nedeni olarak göstermiştir.

Tablo 5. *Sigara İçmeyi Bırakan Öğretmenlerin Sigara İçmeyi Bırakma Biçimi*

Sigara içmeyi bırakma biçimleri	N	%
Birden bire	139	73.9
Azaltarak yavaş yavaş	40	21.3
Herhangi bir sağlık programına katılarak	3	1.6
Medikal tedaviyle (nikotin bandı, zyban, nikotin çikleti vb.)	3	1.6
Diğer	3	1.6

Tablo 5 incelendiğinde, sigara içmeyi bırakan öğretmenlerin % 73.9'unun sigarayı birdenbire bıraktığı görülmektedir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun sigarayı birdenbire bırakmasını, % 21.3 oranla azaltarak yavaş yavaş bırakma biçimi izlemektedir. Öğretmenler, % 1.6'sar oranlarla herhangi bir sağlık programına katılarak, medikal tedaviyle (nikotin bandı, zyban, nikotin çikleti, vb.) ve diğer şekillerde bırakma biçimlerini tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

4. Sigara içen öğretmenlerin sigara içmeye kaç yaşında başladığı, kaç yıldır sigara içtiği, sigaraya başlamalarına etkili olan en önemli etmenin ne olduğu, sigara içme ve içmeyi bırakmamalarındaki en önemli nedenin ne olduğuna ilişkin görüşleri nelerdir?

Bu soruyu yanıtlamak amacıyla elde edilen veriler, Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. *Sigara İçen Öğretmenlerin Sigara İçmeye Başlama Yaşı, Sigara İçme Süresi, Sigaraya Başlamalarına Etkili Olan En Önemli Etmen, Sigara İçme ve İçmeyi Bırakmamalarındaki En Önemli Nedenin Ne Olduğuna İlişkin Görüşleri*

		N	%
Sigara içmeye kaç yaşında başladınız?	18 yaş ve altı	111	44.2
	19-22 yaş arası	89	35.5
	23 yaş ve üzeri	51	20.3
Kaç yıldır sigara içiyorsunuz?	10 yıl ve altı	55	21.9
	11-20 yıl arası	128	51.0
	21 yıl ve üzeri	68	27.1
Sigaraya başlamanızda etkili olan en önemli etmen nedir?	Sosyal çevre ve arkadaş grubu	120	47.8
	Özenti - merak	52	20.7
	Stres ve sıkıntı	36	14.3
	Keyif ve zevk	34	13.5
	Zayıflama	1	0.4
	Yetersiz eğitim	2	0.8
	Diğer	6	2.4
Sigara içmenizin en önemli nedeni hangisidir?	Alışkanlık	131	52.2
	Hoşlanmak	72	28.7
	Stres	38	15.1
	Kilo almamak	3	1.2
	Uyumsuzluk	1	0.4
	Diğer	6	2.4
Sigara içmeyi bırakmamanızın en önemli nedeni hangisidir?	Severek içiyorum	87	34.7
	Alışkanlık	77	30.7
	Geçerli neden yok	58	23.1
	Zararını görmedim	19	7.6
	Diğer	10	4.0

Sigara içen öğretmenlerin % 44.2'si 18 yaş ve altı, % 35.5'i 19-22 yaş arası, % 20.3'ü ise 23 yaş ve üzeri yaşta sigaraya başladıklarını belirtmişlerdir. Sigaraya başlama yaşında en yüksek oranın 18 yaş ve altında olduğu belirlenmiştir. Sigara içen öğretmenlerin yarıya yakınının sigara içmeye 18 yaş ve altında başladığı görülmektedir.

Sigara içen öğretmenlerin % 51'i 11-20 yıl arası, % 27.1'i 21 yıl ve üzeri, % 21.9'u ise 10 yıl ve altı süredir sigara içtiklerini belirtmişlerdir.

Sigara içen öğretmenlerin % 47.8'i sigaraya başlamada en önemli etken olarak sosyal çevre ve arkadaş grubunu göstermiştir. Bu oranı % 20.7 ile özenti-merak, % 14.3 ile stres ve sıkıntı, % 13.5 ile keyif ve zevk izlemektedir. Sigara içen öğretmenlerin % 52.2'si alışkanlığı, % 28.7'si hoşlanmayı, % 15.1'i ise stresi sigara içmesinin en önemli nedeni olarak belirtmişlerdir.

Sigara içen öğretmenlerin % 34.7'si severek içiyorum, % 30.7'si alışkanlık, % 23.1'i geçerli bir neden yok, % 7.6'sı zararını görmedim gerekçelerini, sigara içmeyi bırakmalarının en önemli nedeni olarak göstermişlerdir.

5. Sigara içen öğretmenlerin genellikle hangi durumlarda sigara içtiği, daha önce kaç kez sigara içmeyi bırakmayı denediği, sigara içmeyi bırakmayı denediye tekrar başlamasının en önemli nedeni, sigara içmeye devam etmeyi düşünüp düşünmediği, sigara içmeyi bırakmak istiyorsa bunun en önemli nedeni, sigara içmenin sağlığı üzerindeki olası zararlı etkilerinin kendisini düşündürüp düşündürmediğine ilişkin görüşleri nelerdir?

Bu soruyu yanıtlamak amacıyla elde edilen veriler, Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Sigara İçen Öğretmenlerin Genellikle Hangi Durumlarda Sigara İçtiği, Daha Önce Kaç Kez Sigara İçmeyi Bırakmayı Denediği, Sigara İçmeyi Bırakmayı Denediyse Tekrar Başlamasının En Önemli Nedeni, Sigara İçmeye Devam Etmeyi Düşünüp Düşünmediği, Sigara İçmeyi Bırakmak İstiyorsa Bunun En Önemli Nedeni ve Sigara İçmenin Sağlığı Üzerindeki Olası Zararlı Etkilerinin Kendisini Düşündürüp Düşündürmediğine İlişkin Görüşleri

		N	%
Genellikle hangi durumlarda sigara içersiniz?	Arkadaşlarımla beraberken	103	41.0
	Sinirli gergin ve moralim bozuk olduğunda	82	32.7
	Mutlu olduğum zamanlarda	17	6.8
	Yorgun olduğum zamanlarda	9	3.6
	Önemli olaylarda	7	2.8
	Diğer	33	13.1
Daha önce kaç kez sigara içmeyi bırakmayı denediniz?	Hiç denemedim	94	37.5
	Sadece bir kez denedim	39	15.5
	2-3 defa denedim	76	30.3
	4 ve daha fazla denedim	42	16.7
Sigara içmeyi bırakmayı denediyseniz, tekrar başlamanızın en önemli nedeni hangisidir?	Hiç denemedim	83	33.1
	Stres, sıkıntı, sinirlilik	57	22.7
	İstek, keyif	45	17.9
	Alışkanlık	38	15.1
	Sigara içen yakın çevredekiler	24	9.6
	Diğer	4	1.6
Sigara içmeye devam etmeyi düşünüyor musunuz?	Kesinlikle bırakmayı düşünmüyorum	115	45.8
	Belki içerim	105	41.8
	Kesinlikle içmeyi düşünmüyorum	31	12.4
Sigara içmeyi bırakmak istiyorsanız, bunun en önemli nedeni hangisidir?	Sağlığımı korumak için	109	43.4
	Sigara içmeyi bırakmayı düşünmüyorum	96	38.2
	Yakın çevredekilerin istemleri	16	6.4
	Diğer insanları rahatsız etmemek için	13	5.2
	Son yasal düzenleme nedeniyle	9	3.6
	Ekonomik nedenlerle	3	1.2
	Diğer	5	2.0
Sigara içmenizin sağlığınız üzerindeki olası zararlı etkileri sizi düşündürüyor mu?	Çok fazla	53	21.1
	Oldukça	75	29.9
	Biraz	100	39.8
	Hiç	23	9.2

Tabloda 7’de sigara içen öğretmenlerin % 41’inin arkadaşlarıyla beraberken, % 32.7’sinin sinirli gergin ve morali bozuk olduğu zamanlarda sigara içtiği görülmektedir.

Sigara içen öğretmenlerden, daha önce sigara içmeyi bırakmayı hiç denemeyenlerin oranı % 37.5, 2-3 kez deneyenlerin oranı % 30.3, 4 ve daha fazla deneyenlerin oranı % 16.7, sadece bir kez deneyenlerin oranı ise % 15.5’tir.

Sigara içen öğretmenlerden % 33.1’i, sigara içmeyi bırakmayı hiç denememiştir. Bıraktıktan sonra, en yüksek oranla tekrar başlamada en önemli neden olarak stres, sıkıntı, sinirliliği (% 22.7) göstermişlerdir. Bununla beraber, % 17.9’u istek, keyif nedeniyle; % 15.1’i alışkanlık nedeniyle; % 9.6’sı sigara içen yakın çevredekiler (eş, arkadaş, v.b.) nedeniyle tekrar sigaraya başlamayı en önemli neden olarak göstermiştir.

Sigara içmeye devam etmeyi düşünme durumu açısından, kesinlikle bırakmayı düşünmediğini belirtenlerin oranı % 45.8, belki içerim diyenlerin oranı % 41.8, kesinlikle içmeyi düşünmüyorum diyenlerin oranı ise sadece % 12.4 olarak belirlenmiştir.

Öğretmenlerin % 43.4’ü sağlığını korumayı sigara içmeyi bırakmak istemede en önemli neden olarak göstermiştir. Sigara içmeyi bırakmada en önemli neden olarak gösterilen diğer seçenekler ise sırasıyla yakın çevredekilerin istemleri (eş, çocuklar, arkadaş, v.b.) (% 6.4), diğer insanları rahatsız etmemek için (% 5.2), son yasal düzenlemenin getirdiği yasaklamalar (% 3.6) ve ekonomik nedenlerdir (% 1.2).

“Sigara içmeniz sağlığınız üzerindeki olası zararlı etkileri sizi düşündürüyor mu?” sorusuna, sigara içen öğretmenlerin % 39.8’i biraz, % 29.9’u oldukça, % 9.2’si hiç yanıtını verirken, % 21.1’i ise çok fazla yanıtını vermiştir.

6. Sigara içen öğretmenlerin sigara bağımlılık düzeyi, cinsiyet, branş, kıdem, okul düzeyi ve sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye ilişkin görüşlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Bu soruyu yanıtlamak amacıyla elde edilen verilerin, analiz sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Sigara İçen Öğretmenlerin Cinsiyet, Branş, Kıdem, Okul Düzeyi ve Yasaya Onaya Göre Sigara Bağımlılık Düzeyleri

Değişkenler	Bağımlılık Düzeyi										χ^2	p	
	Çok Düşük		Düşük		Orta		Yüksek		Çok yüksek				
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
Cinsiyet	Kadın	37	56.1	16	24.2	4	6.1	6	9.1	3	4.5	7.61	.107
	Erkek	70	37.8	51	27.6	21	11.4	26	14.1	17	9.2		
Branş	Sınıf Öğretmen.	26	37.7	19	27.5	8	11.6	7	10.1	9	13.0		
	Mat. ve Fen Bil.	21	37.5	16	28.6	5	8.9	9	16.1	5	8.9		
	Sosyal Bilimler	40	45.5	24	27.3	8	9.1	13	14.8	3	3.4		
	Güzel Sanatlar	5	35.7	5	35.7	2	14.3	2	14.3	0	0.0		
	Yabancı Dil	12	60.0	2	10.0	2	10.0	1	5.0	3	15.0		
	Beden Eğitimi	3	75.0	1	25.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0		
Kıdem	10 yıl ve altı	45	49.5	23	25.3	10	11.0	8	8.8	5	5.5		
	11-20 yıl arası	45	39.5	30	26.3	11	9.6	18	15.8	10	8.8	5.32	.722
	21 yıl ve üzeri	17	37.0	14	30.4	4	8.7	6	13.0	5	10.9		
Okul Düzeyi	İlköğretim	56	43.1	35	26.9	14	10.8	12	9.2	13	10.0	4.21	.378
	Lise	51	42.1	32	26.4	11	9.1	20	16.5	7	5.8		
Yasaya onay	T. katılıyorum	35	59.3	15	25.4	4	6.8	4	6.8	1	1.7		
	B.O. katılıyorum	20	51.3	12	30.8	2	5.1	5	12.8	0	0.0		
	K. katılıyorum	42	51.9	20	24.7	11	13.6	7	8.6	1	1.2		
	Az katılıyorum	2	15.4	7	53.8	1	7.7	1	7.7	2	15.4		
	K. katılmıyorum	8	13.6	13	22.0	7	11.9	15	25.4	16	27.1		
Toplam		107	42.6	67	26.7	25	10.0	32	12.7	20	8.0		

Tablo 8 incelendiğinde, sigara içen kadın öğretmenlerin sigaraya bağımlılık düzeyinin % 56.1 ile çok düşük olduğu; bu oranı % 24.2 ile düşük bağımlılık düzeyinin takip ettiği görülmektedir. Bağımlılık düzeyi çok yüksek olan erkeklerin oranı % 9.2, kadınların oranı ise % 4.5'tir. Bağımlılık düzeyi çok düşük olan kadınların oranı % 56.1 iken, bu oran erkek öğretmenlerde % 37.8'dir. Öğretmenlerin cinsiyeti ile sigara bağımlılık düzeyine ilişkin gözlenen bu farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir [$\chi^2(4)=7.61, p>.05$].

Sigara içen öğretmenler arasında branş açısından sigaraya bağımlılık düzeyini çok düşük olan branş Beden Eğitimidir (% 75). Sigara içen Beden Eğitimi öğretmenlerinin % 25'i de sigaraya bağımlılık düzeyini düşük olarak ifade etmişlerdir. Beden Eğitimi branşını, sigara bağımlılık düzeyi açısından, çok düşük olarak izleyen diğer branş ise Yabancı Dil branşıdır (% 60). Buna karşılık sigara bağımlılık düzeyini çok düşük olarak ifade eden Güzel Sanatlar branşına sahip öğretmenlerin oranı % 35.7, Sosyal Bilimler % 45.5, Matematik ve Fen Bilimleri % 37.5, Sınıf Öğretmenliği % 37.7'dir. Bunun yanı sıra, sigaraya bağımlılık düzeyi çok düşük olarak belirlenen Sosyal Bilimler branşındaki öğretmenlerin oranı % 45.5, Sınıf Öğretmenliği % 37.7, Matematik ve Fen Bilimleri % 37.5 ve Güzel Sanatlar % 35.7'dir.

Tablo 8'de sigaraya bağımlılık düzeyi çok düşük olarak belirlenen 10 yıl ve altı kıdeme sahip öğretmenlerin oranının % 49.5, 11-20 yıl arası kıdeme sahip olanların oranının % 39.5, 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip olanların oranının ise % 37 olduğu görülmektedir. Kıdeme göre öğretmenlerin sigara bağımlılık düzeyi anlamlı olarak değişmemektedir [$\chi^2(8)=5.32, p>.05$].

İlköğretim ve lise öğretmenlerinin sigaraya bağımlılık düzeyi çok düşük olanların oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir (% 43.1, % 42.1). İlköğretim öğretmenlerinden sigaraya bağımlılık düzeyi çok yüksek olarak belirlenenlerin oranı % 10, lise öğretmenlerinin oranı ise % 5.8'dir. Öğretmenlerin okul düzeyi ile sigara bağımlılık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır [$\chi^2(4)=4.21, p>.05$].

Sigaraya bağımlılık düzeyi çok düşük olan öğretmenlerden, sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye tamamen katılanların oranı % 59.3, bağımlılık düzeyi çok yüksek olan öğretmenlerden yasal düzenlemeye tamamen katılanların oranı ise % 1.7'dir. Sigara içen öğretmenlerden, sigaraya bağımlılık düzeyi çok yüksek olanların, sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye kesinlikle katılmadıklarını belirtenlerin oranı ise % 27.1'dir. Sigaraya bağımlılık düzeyi çok düşük olan öğretmenlerden, yasaya büyük oranda katıldıklarını ifade eden öğretmenlerin oranı (% 51.3) ile kısmen katıldıklarını ifade eden öğretmenlerin oranının (% 51.9) birbirine yakın olduğu belirlenmiştir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

İlköğretim okulu ve liselerde görev yapan öğretmenlerin sigara kullanma alışkanlıklarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada öz olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

İlköğretim okulu ve liselerde görev yapan öğretmenlerin % 52.1'inin sigarayı hiç içmediği, % 20.5'inin sigarayı bıraktığı, % 27.4'ünün ise sigara içtiği belirlenmiştir. Erkek öğretmenlerin % 33.6'sı, kadın öğretmenlerin ise % 18'i sigara içtiklerini belirtmişlerdir. Sigarayı bırakan öğretmenler, cinsiyet açısından incelendiğinde, erkek öğretmenlerin (% 25.3) kadın öğretmenlerden (% 13.4) daha fazla olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin cinsiyeti ile sigara içme durumuna ilişkin belirlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur [$\chi^2 (2)=67.06, p<.001$]. Öğretmenlerin branşı ile göre sigara içme durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir [$\chi^2 (10)=17.74, p>.05$]. 10 yıl ve altı kıdeme sahip olan öğretmenlerin sigara içmeme durumu % 62.8 oranla 11-20 yıl arası kıdeme sahip öğretmenlerden (% 46.2) ve 21 yıl-üzeri kıdeme sahip olan öğretmenlerden (% 40.1) yüksektir. Öğretmenlerin kıdemi ile sigara içme durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır [$\chi^2 (4)=38.56, p<.001$]. Okul düzeyi ile sigara içme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır [$\chi^2 (2)=1.02, p>.05$]. Sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye onaya ilişkin görüşlere bakıldığında, sigara içmeyen öğretmenlerin % 67.9'u bu yasal düzenlemeye tamamen katıldıklarını belirtirken, bu oran sigarayı bırakanlarda % 21.9, sigara içenlerde ise % 10.2'ye düşmüştür. Sigara içmeyen öğretmenlerin % 13.3'ü bu yasal düzenlemeye kesinlikle katılmadıklarını belirtirken, bu oran sigarayı bırakanlarda % 8.0, sigara içenlerde ise % 78.7'ye kadar yükselmiştir. Yasaya onay ile sigara içme durumu arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır [$\chi^2 (8)=3.07, p<.001$].

Sigara içen öğretmenlerin yarıya yakınının (% 44.2) sigara içmeye 18 yaş ve altında başladığı görülmektedir. Sigara içen öğretmenlerin % 51'i 11-20 yıl arası, % 27.1'i 21 yıl ve üzeri, % 21.9'u ise 10 yıl ve altı süredir sigara içtiklerini belirtmişlerdir. Sigara içen öğretmenlerin % 47.8'i sigaraya başlamada en önemli etken olarak sosyal çevre ve arkadaş grubunu göstermiştir. Bu oranı % 20.7 ile özenti-merak, % 14.3 ile stres ve sıkıntı, % 13.5 ile keyif ve zevk izlemektedir. Sigara içen öğretmenlerin % 52.2'si alışkanlığı, % 28.7'si hoşlanmayı, % 15.1'i ise stresi sigara içmesinin en önemli nedeni olarak belirtmişlerdir. Sigara içen öğretmenlerin % 34.7'si severek içiyorum, % 30.7'si alışkanlık, % 23.1'i geçerli bir neden yok, % 7.6'sı zararını görmedim gerekçelerini, sigara içmeyi bırakmalarının en önemli nedeni olarak göstermişlerdir. Sigara içen öğretmenlerin % 41'i arkadaşlarıyla beraberken, % 32.7'sininirli gergin ve morali bozuk olduğu zamanlarda sigara içtiklerini belirtmişlerdir. Sigara içen öğretmenlerden, daha önce sigara içmeyi bırakmayı hiç denemeyenlerin oranı % 37.5, 2-3 kez deneyenlerin oranı % 30.3, 4 ve daha fazla deneyenlerin oranı % 16.7, sadece bir kez

deneyenlerin oranı ise % 15.5'tir. Sigara içen öğretmenlerden % 33.1'i, sigara içmeyi bırakmayı hiç denememiştir. Bıraktıktan sonra, en yüksek oranla tekrar başlamada en önemli neden olarak stres, sıkıntı, sinirliliği (% 22.7) göstermişlerdir.

Sigara içmeye devam etmeyi düşünme durumu açısından, kesinlikle bırakmayı düşünmediğini belirtenlerin oranı % 45.8, belki içirim diyenlerin oranı % 41.8, kesinlikle içmeyi düşünmüyorum diyenlerin oranı ise sadece % 12.4 olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerin % 43.4'ü sağlığını korumayı sigara içmeyi bırakmak istemede en önemli neden olarak göstermiştir. Sigara içmeyi bırakmada en önemli neden olarak gösterilen diğer seçenekler ise sırasıyla yakın çevredekilerin istemleri (eş, çocuklar, arkadaş, v.b.) (% 6.4), diğer insanları rahatsız etmemek için (% 5.2), son yasal düzenlemenin getirdiği yasaklamalar (% 3.6) ve ekonomik nedenlerdir (% 1.2). "Sigara içmeniz sağlığınızı üzerindeki olası zararlı etkileri sizi düşündürüyor mu?" sorusuna, sigara içen öğretmenlerin % 39.8'i biraz, % 29.9'u oldukça, % 9.2'si hiç yanıtını verirken, % 21.1'i ise çok fazla yanıtını vermiştir.

Sigara içen kadın öğretmenlerin % 56.1'inin sigaraya bağımlılık düzeyinin çok düşük olduğu; bu oranı % 24.2 ile düşük bağımlılık düzeyinin takip ettiği görülmektedir. Bağımlılık düzey çok yüksek olan erkeklerin oranı % 9.2, kadınların oranı ise % 4.5'tir. Bağımlılık düzeyi çok düşük olan kadınların oranı % 56.1 iken, bu oran erkek öğretmenlerde % 37.8'dir. Öğretmenlerin cinsiyeti ile sigara bağımlılık düzeyine ilişkin gözlenen bu farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir [$\chi^2(4)=7.61$, $p>.05$]. Sigara içen öğretmenler arasında branş açısından sigaraya bağımlılık düzeyini çok düşük olan branş Beden Eğitimidir (% 75). Sigara içen Beden Eğitimi öğretmenlerinin % 25'i de sigaraya bağımlılık düzeyini düşük olarak ifade etmişlerdir. Beden Eğitimi branşını, sigara bağımlılık düzeyi açısından, çok düşük olarak izleyen diğer branş ise Yabancı Dil branşıdır (% 60). Sigaraya bağımlılık düzeyi çok düşük olarak belirlenen 10 yıl ve altı kıdeme sahip öğretmenlerin oranının % 49.5, 11-20 yıl arası kıdeme sahip olanların oranının % 39.5, 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip olanların oranının ise % 37 olduğu görülmektedir. Kıdeme göre öğretmenlerin sigara bağımlılık düzeyi anlamlı olarak değişmemektedir [$\chi^2(8)=5.32$, $p>.05$]. İlköğretim ve lise öğretmenlerinin sigaraya bağımlılık düzeyi çok düşük olanların oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir (% 43.1, % 42.1). Öğretmenlerin görev yaptığı okul düzeyi ile sigara bağımlılık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır [$\chi^2(4)=4.21$, $p>.05$]. Sigaraya bağımlılık düzeyi çok düşük olan öğretmenlerden,

sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye tamamen katılanların oranı % 59.3, bağımlılık düzeyi çok yüksek olan öğretmenlerden yasal düzenlemeye tamamen katılanların oranı ise % 1.7'dir. Sigara içen öğretmenlerden, sigaraya bağımlılık düzeyi çok yüksek olanların, sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye kesinlikle katılmadıklarını belirtenlerin oranı ise % 27.1'dir. Sigaraya bağımlılık düzeyi çok düşük olan öğretmenlerden, yasaya büyük oranda katıldıklarını ifade eden öğretmenlerin oranı (% 51.3) ile kısmen katıldıklarını ifade eden öğretmenlerin oranının (% 51.9) birbirine yakın olduğu belirlenmiştir.

Sigara içmeyi bıraktığını belirten öğretmenlerin % 43.6'sı sigarayı bırakanlar, % 38.8'i sigarayı bırakmada kararlı olanlar, % 17.6'sı ise sigarayı bırakmayı deneyenler olarak nitelendirilen gruplar içerisinde yer almaktadır. Sigara içmeyi bırakan öğretmenlerin % 43.1'i ileride sağlığını olumsuz yönde etkileyeceğini bilmesini; % 27.1'i sağlık sorunu olmasını; % 12.8'i de zararlı olmasını, sigarayı bırakmadaki en önemli nedeni olarak göstermiştir. Sigara içmeyi bırakan öğretmenlerin % 73.9'u sigarayı birdenbire bıraktığını belirtmişlerdir.

Sigara içmeyen öğretmenler, sigara içmemelerinin en önemli nedeni olarak, sigaranın sağlığa zararlı olmasını (% 72.4) göstermişlerdir.

Sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye öğretmenlerin % 62.8'i tamamen, % 13.5'i büyük oranda, % 13.4'ü kısmen, % 2.1'i az düzeyde katıldıklarını belirtirken, % 8.2'si ise kesinlikle katılmadıklarını belirtmişlerdir.

İlköğretim ve lise öğretmenlerinin sigara içme alışkanlıklarını, farklı yıllarda ve farklı illerde, çalışma konusu yapan çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Açık, 2011; Barış, 2009; Danacı, Yorgancıoğlu, Çelik, Topçu ve Şen 2000; Demirel, Toktamış, Nur ve Sezer 2004; Fidan, Sezer, Demirel, Kara ve Ünlü, 2006; Kocabaş, 1988; Kutlu ve Çivi, 2007; Marakoğlu, Erdem ve Çivi, 2007; Talay, Altın ve Çetinkaya, 2005; Tunç, 2007; Turgut, Deveci, Altuntaş ve Muz, 2001; Turhan, 2010; Ünlü, Orman, Cirit ve Demirel, 2002).

Bu araştırmalarda öğretmenler arasında sigara içenlerin oranı % 52.4 ile % 32.5; sigarayı bırakanların oranı % 24.3 ile % 15.3, sigara içmeyenlerin oranı ise % 52.2 ile % 29.0 arasında belirlenmiştir. Sigara içen kadın öğretmenlerin oranı % 50 ile 28.6, erkeklerin oranı ise % 61.0 ile 34.9 arasında belirlenmiştir. Kadın öğretmenlerde sigara içme oranı % 50 ile 28.6 arasında değişmekteyken bu oran erkek öğretmenlerde % 61.0 ile 34.9 arasında belirlenmiştir. Öğretmenler arasında sigarayı bırakmayı düşünenlerin oranı % 80.2 ile % 28.1 arasında değiştiği belirlenmiştir.

Öğretmenler, en çok özenti ve merakı, sigaraya başlama nedeni olarak göstermektedirler. Bu nedenin % 82.1'e kadar çıktığı görülmektedir (Ünlü, vd. 2002).

Sigara bağımlılık düzeyi az ve çok az olan öğretmenlerin oranı Kutlu ve Çivi (2007)'nin araştırmasında % 73, Tunç (2007)'un araştırmasında % 75, Marakoğlu, vd. (2007)'nin araştırmasında ise % 76 olarak bulunmuştur. Öğretmenlerin sigara bağımlılık düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Demirel, vd., 2004; Marakoğlu, vd., 2007). Benzer biçimde, öğretmenlerin cinsiyeti, yaşı ve branşı ile sigara bırakma düşüncesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Kutlu ve Çivi, 2007).

Sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye katılma düzeyine ilişkin görüşler, sigara içen ve içmeyen öğretmenler arasında, anlamlı olarak farklılık göstermektedir (Açık, 2011; Turhan, 2010)

Öğretmenlerin önemli sayılabilecek oranının, sigaraya bağımlılıklarının az veya çok az olması, sigarayı bırakma olasılıklarının yüksek olabileceğini göstermektedir.

Planlı ve kontrollü bir eğitsel ortam olan okullarda bireyin daha önce geçirdiği toplumsallaşma sürecinin olumsuz etkilerini azaltmayı ve gidermeyi öngörür (Celep, 2004a: 200). Ancak bazen bunun tam tersinin de gerçekleştiği görülmektedir. Bunlardan biri de sigara içme alışkanlığının edinilmesine uygun koşulların oluşma olasılığıdır. Bu koşullardan en kritik olanlardan biri öğretmenin sigara içme davranışıdır.

Öğretmenlerin sigara kullanma düzeyinin yüksek olduğu okullarda öğrencilerin sigara kullanma düzeyinin de yüksek olduğu (Murray, Kiryluk & Swan, 1984) bulgusu, bunun en önemli dayanaklarından birisidir.

Öğretmenlerin sigara içiyor olması, sadece öğrencilerin sigaraya başlamasını özendirmekle kalmamakta, aynı zamanda okulun sağlıklı çevresel koşullarını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bununla beraber, sigara kullanan öğretmenlerin sağlık sorunları yaşamaları da kaçınılmazdır. Bu durum, sigara kullanan öğretmenlerin yaşam kalitelerini düşürmesine ve yaşam süresini azaltmaya neden olabilecektir.

Öte yandan, toplumda “davranış modeli” ve “örnek insan” olarak nitelenen (Celep, 2004b: 25) öğretmen, sadece okul ve sınıf ortamında öğrencilerle değil, okul dışında veliler ve toplumla da iç içe olan bir kişidir (Celep, 2004b: 31). Bu durum, öğretmenin sigara kullanma alışkanlığının olası etkilerinin yaygınlığını da ortaya çıkarmaktadır.

Öğretmenler arasında sigara içenlerin oranını azaltılarak, onları örnek alanlar ve öğrencilerin sigara içme oranını, dolayısıyla tüm toplumdaki sigara içme oranını düşürebilir. Bütün bu açılardan bakıldığında ilköğretim okulu ve liselerde görev yapan öğretmenlerin sigara kullanma alışkanlıklarının ne denli önemli olduğu görülmektedir.

Bu nedenle, öğretmenlerin sigara içmeleriyle topyekûn ve etkili bir mücadeleye gereksinim vardır. Mücadelenin başlangıç noktalarından biri olarak, öğretmen adaylarını yetiştiren fakültelerde yer alan, uygun derslerin programları alınabilir. Örneğin Eğitim Fakültelerinin programlarında yer alan Toplum Hizmet Uygulamaları dersinde, öğretmen adayları, sigara konusunda bilgilendirilerek, duyarlılıkları artırılabilir.

Öğretmenlerin ise, sigara içmelerini önleme ve bırakmalarını sağlamaya yönelik olarak, sigaranın zararları, sigara bağımlılığı ve bırakmada izlenebilecek yöntemler konusunda eğitilmeleri, bilgilendirilmeleri, desteklenmeleri ve tedavi edilmeleri yol ve yöntemleri izlenebilir.

Kaynaklar

- Açık, N. (2011). Sivas'taki ilköğretim ve lise öğretmenlerinin sigara kullanımı ve 4207 sayılı yasa ile ilgili gelişmeler konusundaki görüş, tutum ve davranışları. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Sivas: Cumhuriyet üniversitesi tıp fakültesi.
- Alkoçlar, H. (2012). Sigara ve etkileri. <http://www.bsm.gov.tr/ruhsag/> (Erişim Tarihi: 12.12.2012).
- Arısoy, E. S. (Ed.). (2003). *T.C. Sağlık Bakanlığı Birinci Basamağa Yönelik Tanı ve Tedavi Rehberi 2003*. Ankara, Sağlık Bakanlığı Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı Hıfzıssıhha Mektebi Müdürlüğü.
- Aslan D. (2005). Dünyada ve Türkiye'de tütün kontrolünde yeni bir dönem başladı: Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 2005; 14 (1), 19-21.
- Barış, S.A. (2009). Kocaeli ili İzmit belediyesi sınırları içerisindeki okullarda görev yapan öğretmenlerde sigara içme ve kronik obstrüktif akciğer hastalığı prevalansı. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Bilir, N. (2008). Önsöz. *DSÖ küresel tütün salgını raporu 2008, MPOWER paketi*, (Çev. Ed.: N. Bilir), WHO Avrupa.
- Burt, R.D. & Peterson, A.V. (1998). Smoking cessation among high school seniors. *Preventive Medicine*, 27, 319-327.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum*. 11. Baskı, Ankara, Pegem A Yayıncılık.
- Celep, C. (2004a). Eğitimin toplumsal işlevi. C. Celep (Ed.), *Meslek olarak öğretmenlik* (ss.190-215), Ankara, Anı Yayıncılık.
- Celep, C. (2004b). Meslek olarak öğretmenlik. C. Celep (Ed.), *Meslek olarak öğretmenlik* (ss.23-49), Ankara, Anı Yayıncılık.
- Danacı, A.E., Yorgancıoğlu, A., Çelik, P., Topçu, F. Ve Şen, F.S. (2000). Manisa ili lise öğretmenlerinin sigara içmeye karşı tutumları. *Toraks Dergisi*, 1(3), 16-20.
- Demirel, Y., Toktamış, A., Nur, N. ve Sezer, E. (2004). İlköğretim okullarındaki öğretmenlerde sigara içme durumu. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 24, 492-497.

- Elbek, O. (2010). Tütün kontrolünde ulusal mevzuat. M. Karadağ (Ed.), *Tütün ve Tütün Kontrolü*, İstanbul: Türk Toraks Derneği Kitapları, s.52-80.
- Ergüder, T. (2010). Dünyada tütün kontrolü ve Dünya Sağlık Örgütü önerileri (MPOWER). M. Karadağ (Ed.), *Tütün ve Tütün Kontrolü*, İstanbul: Türk Toraks Derneği Kitapları, s.81- 92.
- Fagerstrom, K.O., Heatherton, T.E., & Kozlowski, L.T. (1990).Nicotine addiction and its assessment.*Ear, Nose and Throat Journal*.69(11), p.763-765.
- Fidan, F., Sezer, M., Demirel, R., Kara, Z. ve Ünlü, M. (2006).Öğretmenlerin sigara içme durumu ve sigara yasağı karşısındaki tutumları.*Toraks Dergisi*, 7(3), 196-199.
- Griesbach, D., Inchley, J. & Currie, C. (2002).More than words?The status and impact of smoking policies in Scottish schools.*Health Promotion International*, 17(1), s. 31-41.
- Herken, H., Özkan, İ., Çilli, A.S., Telcioğlu, M. ve Kucur, R. (2000). Sigara kullanma davranışında sosyal öğrenmenin etkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 1(1), 38-42.
- Kocabaş, A. (1988). Öğretmenlerde sigara içme alışkanlığı. *Ondukuzmayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 5(1), 51-61.
- Kutlu, R. ve Çivi, S. (2007). Konya ili lise öğretmenlerinin sigara içme sıklığı ve etkileyen faktörler. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(4), 273-278.
- Marakoğlu, K., Erdem, D. ve Çivi, S. (2007). Konya’da ilköğretim okullarındaki öğretmenler arasında sigara içme durumu. *Toraks Dergisi*, 8(1), 37-40.
- Mathers C. D. & Loncar D. (2006) Projections of global mortality and burden of disease from 2002 to 2030.*PLoS Medicine*, 3(11), 2011-2030: e442. doi:10.1371/journal.pmed. 0030442.
- Murray, M., Kiryluk, S. & Swan, A.V. (1984).School characteristics and adolescent smoking.Results from the MRC/Derbyshire Smoking Study 1974-8 and from a follow up in 1981.*Journal of Epidemiology and Community Health*, 38, 167-172.
- Peto, R., Lopez, A.D., Boreham, J., Thun, M., Heath Jr, C. & Doll, R. (1996).Mortality from smoking worldwide.*British Medical*

- Bulletin*, 52(1), 12-21. <http://bmb.oxfordjournals.org/content/52/1/12.full.pdf+html> (Erişim Tarihi: 12.12.2012).
- Talay, F., Altın, S. ve Çetinkaya, E. (2005). İstanbul Eyüp ilçesi lise öğretmenlerine uygulanan sigara anketi sonuçları. *Solunum Hastalıkları*, 16, 53-59.
- Tunç, Z. (2007). Edirne’de öğretmenlerin sigara içme ile bırakma davranışları ve etkileyen faktörler. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Edirne: Trakya üniversitesi tıp fakültesi.
- Turgut, T., Deveci, F., Altuntaş, E. Ve Muz, M.H. (2001). Elazığ’da lise ve dengi okul öğretmenlerine uygulanan sigara anketi sonuçları. *Solunum Hastalıkları*, 3, 295-299.
- Turhan, E. (2010). Denizli merkez ilçe liselerinde 5727 sayılı yasanın ve eğitimin, öğretmenlerde sigara içmeyi bırakma üzerine etkileri. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Denizli: Pamukkale üniversitesi tıp fakültesi.
- Tütün bu yüzyıl içinde 1 milyar kişiyi öldürecek. (2006, 11 Temmuz). *Hürriyet Gazetesi*. <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=4730478> (Erişim Tarihi: 23.10.2012).
- TÜİK. (2010). Küresel Tütün Araştırması, Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu Yayın No: 3324.
- Ulusal tütün kontrol programı adlı 2006/29 sayılı Başbakanlık genelgesi (2006, 7 Ekim). *T.C. Resmî Gazete*, 26312, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061007.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061007.htm> (Erişim Tarihi: 12.12.2012).
- Uysal, M.A., Kadakal, F., Karşıdağ, Ç., Bayram, N.G., Uysal, Ö. ve Yılmaz, V. (2004). Fagerstrom test for nicotine dependence: Reliability in a Turkish sample and factor analysis. *Tüberküloz ve Toraks Dergisi*. 52(2), s. 115-121.
- U.S. Department of Health and Human Services. (2004). *The health consequences of smoking: what it means to you*. U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health. http://www.cdc.gov/tobacco/data_statistics/sgr/2004/pdfs/whatitmeanstoyou.pdf (Erişim Tarihi: 12.12.2012).

Ünlü, M., Orman, A., Cirit, M. ve Demirel, R. (2002). Afyon'da lise öğretmenlerinin sigara içme alışkanlığı ve sigaraya karşı tutumları. *Solunum Hastalıkları*, 13, 203-207.